

לשוננו לעם

עורכים: דוד טלשיר, חיים א' כהן, יוסף עופר

מתוך

כרך מז, תשנ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

רגע של עברית

גאון וגאונית

מהי צורת הנקבה של גאון? שומעים "היא גאונית" וגם "היא גאון"; מה עדיף?

לפני שנשיב על השאלה עצמה נאמר משהו על תולדות המילה גאון. בתנ"ך גאון - גדולה, כך למשל בביטוי: "לגאון ולתפארת" (ישעיהו ד, ב) - לגדולה ולתפארת. ויש בתנ"ך גם גאון שהוא גאוה, יהירות, כגון "גאנותו וגאוונו" (ישעיהו טז, ו). לאחר תקופת התלמוד, עם צמיחת הישיבות החשובות בבבל, נקראו ראשי הישיבות גאוניס. גאון היה אפוא לתואר של העומד בראש הישיבה, ומכאן, מאוחר יותר, תואר של כבוד למי שידועותיו בתורה מופלגות.

בעברית המודרנית נוספה עוד משמעות לגאון, והפעם בהשפעת המילה הלועזית גניוס (באנגלית genius) - בעל מנת משכל או יכולת שכלית גבוהה ביותר, ובלשון הדיבור אף תואר לאדם מבריק וכישרוני מאוד, ומכאן - "רק גאוניס מתקבלים לקורס", "הוא גאון במתמטיקה", ועוד ביטויי הצטיינות. וכאן מגיעה השאלה: מהו התואר לילדה או לאישה - גאונית, גאון? ובכן - גאונית בוודאי נכון. מצורת הזכר. גאון אפשר לגזור את: צורת הנקבה גאונית (ואפשר אף לגזור גאוה, אלא שצורה זו אינה מקובלת). אך גם האומר: "היא גאון" אינו משתבש שכן הוא רואה בצורה גאון מעין מונח; לא תואר, כמו גדול, שיש לו צורת נקבה, אלא שם, כמו נכס או בן-אדם. וכשם שאומרים "היא בן-אדם", "היא נכס", כך אפשר לומר "היא גאון". על כן הוא - גאון, והיא - גאון או גאונית.

על פי רגע של עברית ששודר בקול ישראל

כתבה רות אלמגור-רמון